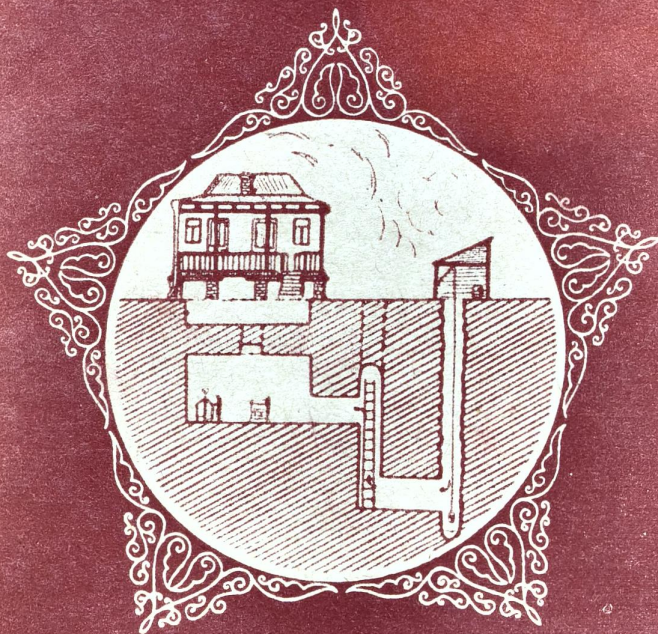

ბ. აბასოვი

საიფუემლო ჭა

საბლიტბანი

გაბრიელ აბასოვი

საიღუმელო ჭა

29741
11
67

საქ. ალქა მენგრაღური კომიკავი
საბავშვო და ახალგაზრდობის ლიტგამომცემლობა
თბილისი—1941

საქართველოს სახელმწიფო ბიბლიოთეკა

რედაქტორი ვ. კიკნაძე

ზელმოწერილია დასაბეჭდათ 30/VI—
1941 წ. უე 17796. ანაწყოების ზომა
 $6 \times 10 = 29.920$ ნიშანი. სასტამბო ფორ-
მა 2 $\frac{1}{4}$. საავტორო 1,68. შეკვეთის № 783.
ტირაჟი 4000.

სახელგამის ბეჭდვითი სიტყვის კომბი-
ნატი. თბილისი, ჟორჯის ქ. № 5.

თბილისის ერთ-ერთ განაპირა უბანში, ასფალტ-დაგებულ პატარა ქუჩის ბოლოში, გამვლელის თვალყურს უსათუოდ მიიპყრობს აივნიანი ლამაზი თეთრი სახლი.

სახლი მყუდრო ადგილას დგას, დაშორებული ქალაქის ცენტრს, და, თითქოს უღიმისო, მხიარულად გადაჰყურებს წინ-გადაშლილ პატარა ბაღს.

— რა კოხტა სახლიაო!— იტყვით თქვენ და უნებურად შეჩერდებით მისი მხიარული ფერის გალავნის წინ.— რა საამო უნდა იყოს აქ ცხოვრება გაზაფხულზე, როცა ეს ხეები თეთრად და ვარდისფრად შეიმოსებიან, როცა მათ ფოთლებში ცელქი ჩიტუნები მოუსვენარ ფუსფუსს და მხიარულ ჭიკჭიკს გააბამენ.

მაგრამ შესცდებით, თუ ამ სახლს ჩვეულებრივ საცხოვრებელ სახლად მიიღებთ. ის სრულიად განსაკუთრებული სახლია. ჯერ კიდევ ოთხი წლისაც არ არის იგი და იმავე დროს მას ოცდაჩვიდმეტი წელი შეუსრულდა, რადგან ორჯერ აშენდა ეს საკვირველი სახლი.

*

1903 წელს, სექტემბრის ერთ ცხელ დღეს, თბილისის ქალაქის გამგეობიდან ¹ შუატანის, კარგად ჩაცმული

¹ ასე ეწოდებოდა მეფის დროს იმ დაწესებულებას, რომელიც ქალაქის საქმეებს განაგებდა.

კაცი გამოვიდა. იღლიაში ქალღმერთების შეკვრა ეჭირა. გამგეობის შენობის ნახევრად ჩაბნელებული და გრილი დერეფნების შემდეგ კაშკაშა სინათლემ ქუჩაში თვალი მოსჭრა და უნებურად მოაჭუტინა. მზის სხივებით გახურებულ ტროტუარზე შეჩერდა, ღრმად და შვებით ამოისუნთქა, მერე ცხვირსახოცი ამოიღო, გაოფლიანებული სახე და კისერი მოიწმინდა და ფარულად გაჰხედა ტროტუარს პირდაპირ ქუჩის მეორე მხარეს, სადაც დიდძალი ხალხი ირეოდა და ხმაურობდა.

ფარდულები ღუქნების წინ სავსე იყო ხილით, ათასფრად ბრწყინავდნენ მალაზიებისა და სახელოსნოების ფანჯრებში გამოფენილი ვერცხლის იარაღი, მძიმე ქამრები, აბზინდებით და ბალთებით მორთული უნაგირები და ცხენის სხვა მოკაზმულობა, გრძელი მოლუნული, თავსა და ბოლოში ვერცხლით მოჭედული ყანწები, რითაც ძველად ქეიფსა და ნადიმში ღვინოს შეექცეოდნენ.

გავარვარებულ ჰაერში ათასნაირი ხმა ისმოდა.

— პაპ-პაპ-პაპ! რა ატამია, რა ატამია, ამის ჭირიმე! აქეთ მობრძანდი, ბატონო, აქეთ!—გაჰკიოდნენ ჩახლეჩილი ხმით მეღუქნეები და თითქმის კალთებს აგლეჯდნენ გამვლელებს, ცდილობდნენ მათ შეტყუებას ღუქნებში.

— ხაბარდა!—ყვიროდა მეეტლე და მათრახს უქნევდა ქუჩაში მიმავალ მუშას, რომელიც მძიმე ტვირთქვეშ ოფლში იწურებოდა.

ისმოდა იარაღის ოსტატთა და მექვაბეთა ჩაქუჩების კაკუნი, ვირების ყროყინი და ათასი სხვა ხმა და ყვირილი.

ღროგამოშვებით ჰაერს აყრუებდა ქუჩების კუთხეში მდგომი პოლიციელის ყურისწამლები სტვენა. იგი ხალხს უფრო აშინებდა, ვიდრე წესრიგს ამყარებდა, და ხალხიც დამფრთხალ თვალებს აქეთ-იქით აცეცებდა.

მეტი
რამდენ
დასაწყობი
ახლო
მეტი

7

2

უცნობმა სული მოითქვა, ერთხელ კიდევ გაიხედა მარჯვნივ, დაუდევრად გაისწორა გვერდზე მოქცეული ჰალსტუხი და გზას გაუდგა. ეტყობოდა, ძალიან ჩაფიქრებული უნდა ყოფილიყო, რადგან როცა ტროტუარის ბოლოს მიაღწია და ქუჩა უნდა გადაელახა, კუთხეში კინალამ არ წააქცია უბრალოდ ჩაცმული კაცი, რომელიც თავისთვის იდგა და გაზეთს კითხულობდა.

უცნობმა წუთით ნაბიჯი შეანელა, ქუდს ხელი წაატანა და უკაცრავადო, — სთქვა, მერე შეუმჩნევლად თვალი ჩაუკრა გაზეთის მკითხველს, ქალღმერთების შეკვრა ერთი ილლიდან მეორეში გადაინაცვლა და პუშკინის ქუჩით დაეშვა.

გაზეთის მკითხველმა კი დინჯად დაკეცა გაზეთი და აუჩქარებლად გასწია სომხის ბაზრისაკენ. შემდეგ ერთ-ერთ გვერდის ქუჩაში შეუხვია, უკან მიიხედა და ერთბაშად ნაბიჯს მოუჩქარა.

*

კაცმა, რომელსაც ილლიაში ქალღმერთების შეკვრა ეჭირა, სამჯერ დაჰკრა ალაყათის კარებზე ჩამოკიდებული კვერი, მერე კუთხეს მიეფარა და ცდა დაიწყო.

პატარა კარი უხმოდ გაიღო, მაგრამ შიგნიდან არავის გამოუხედნია. უცნობი კუთხიდან გამოვიდა, კართან მივიდა და ჩაახველა. შევიდა მხოლოდ მაშინ, როცა შიგნიდან საპასუხო ხველა მოესმა.

კარებს უკან კაცი იდგა, იგი ძალზე ჰგავდა იმას, რომელიც რამდენიმე წუთის წინად ქუჩაში იდგა და გაზეთს კითხულობდა. მან კარი დახურა, შემდეგ, ხმაამოუღებლივ გრილი ეზო გაიარეს და ოთახში შევიდნენ. შიგ ოთხი კაცი იყო. ეტყობოდათ, ელოდებოდნენ ახლად შესულს, რადგან, როგორც კი დაინახეს იგი, სწრაფად წამოხტნენ და მისკენ გაეშურნენ.

— რას იტყვი, დათიკო?—ჰკითხა მას 30 წლის საამო, ღია სახის მოკლე-წვერიანმა კაცმა. მისი გონიერი შავი თვალები მტკიცედ და დაჯერებით გამოიყურებოდნენ, რაც ცხადპყოფდა იმას, რომ მათი პატრონი დიდი ნებისა და სიმამაცის კაცი უნდა ყოფილიყო.

— ყველაფერი რიგზეა, ჩემო მიხო,—მიუგო ახლად შესულმა.—აი დამტკიცებული გეგმა.

და დახვეული ქალღიმილი მაგიდაზე გადაშალა. ყველანი შექუჩდნენ და გეგმას დააცქერდნენ.

— ცვლილება ხომ არ შეუტანიათ?—ჰკითხა მიხომ და თავი ასწია.

— არა. ბევრი კი ვიწვალე, ოფელში გავიწურე, სანამ ყველას ხელს მოვაწერიებდი. რა ცვლილება უნდა შეეტანათ? ეს ხომ ჩვეულებრივი ორ-ოთახიანი და სარდაფიანი საცხოვრებელი სახლია?

ამასთან თვალები ისე ეშმაკურად მოჭკუტა, რომ ყველას გაეცინა.

— ყოჩაღ, დათიკო! აი ყოჩაღ!—წამოიძახა მიხომ და გადაეხვია მეგობარს.

— ამას რაღას უხამ?—იკითხა ერთმა ამხანაგმა, რომელიც გეგმას ათვალთვლიდა. ერთ სტრიქონს თითი გააყოლა და ხმამაღლა ამოიკითხა; „ვალდებულები ვარ მშენებლობა ვაწარმოო ზუსტად გეგმის მიხედვით. დავით როსტომაშვილი“.

— რა უნდა ვუყო?—შეეკითხა თავის მხრივ დათიკო სერიოზული სახით.—კანონია და რას იხამ! მე პირობა მივეცი, არც ერთი გოჯით არ გადავუხვიო გეგმას...

— რომელ გეგმას არ გადაუხვევ?—იკითხა სიცილით მიხომ.

— ჩვენ გეგმას, ძმაო, ჩვენ გეგმას!—წამოიძახა დავითმა და მეგობარს მხარზე ხელი დაჰკრა.

ყველამ კვლავ გაიცინა.

— აბა, ბიჭებო, დასაწყისი კარგია!—სთქვა ისევ მიხომ. ჩვენი სოსო კმაყოფილი დარჩება. დღესვე უნდა ვაცნობოთ საპყრობილეში. ხვალ კი საქმეს შეუდგებით. ყველამ თავისი ადგილი უნდა დაიჭიროს. შენ, მირიძან, და შენ, თედო, საკალატოზო სამუშაოები გევალებათ. შენ, სანდრო, ღურგლობას მოჰკიდებ ხელს. მე მასალასა და ფულს მოგაწოდებთ. გახსოვდეთ: პარტიული კომიტეტის დავალება ისე უნდა შევასრულოთ, როგორც ამას კობა მოელის ჩვენგან.

ოთახში ერთ წუთს სიჩუმე ჩამოვარდა, თითქოს ის საქმე, რომელსაც ხვალ უნდა შესდგომოდნენ, უკვე დაეუფლაო მთელ მათ ფიქრსა და აზრს.

— ახლა-კი დროა დავიშაღწეთ,—სთქვა ბოლოს მიხომ.—სანდრო, პირველი შენ გადი და გვაცნობე თუ რამე შენიშნო.

სანდრომ ხელი დაავლო თეთრარშვიან დიდ ლურჯ ხელსახოცს, რომელშიაც გახვეული იყო პური, მწვანელი, ცხვრის ბარკალი, კიტრი და ბოთლი ღვინო, ქუდი კოხტად მოიგდო თავზე, გარეთ გავიდა და ალაყაფის პატარა კარი გააღო. ქუჩის კუთხესთან საამო ხმით სიმღერა გააბა:

„კოკობო, ვარდო, არ დამავდო,
ვარ მონა შენი“.

და უდარდელად გასწია. მიდიოდა ისე მხიარულად, თითქოს კარგი მასპინძელი მიეღოსო. სიმღერის ხმა თანდათან მინელდა და, ბოლოს, მთლად მისწყდა.

— ყველაფერი რიგზეა,—სთქვა მიხომ;—თითო-თითოდ გადით, ყური მახვილად გეჭიროთ.

და მალე პატარა ეზოში სიჩუმე ჩამოვარდა.

მეორე დღეს ავლაბარში, ცარიელ ადგილზე, რამდენიმე კაცი გაჩნდა სხვადასხვა სამუშაო იარაღით ხელში. დაათვალიერეს მიწის პატარა ნაკვეთი, გაზომ- გამოზომეს და კუთხეებში პალოები ჩაარქეს.

*მეორე დღეს
ავლაბარში
1911 წლის
11-12-13*

რამდენიმე დღის შემდეგ ეს ნაკვეთი უკვე ფიცრის- ღობით იყო შემოვლებული, და გახურებული მუშაო- ბა გაჩაღდა იქ.

ავებდნენ სახლს, მაგრამ უცნაურად. საძირკვლისა- თვის, მაგალითად, მიწა შეიდი, მეტრის სიღრმეზე გათხარეს.

— რაში დაგჭირდათ მიწის გათხრა ასე ღრმად? — უკვირდათ ცნობისმოყვარე მეზობლებს.

— აბა როგორ, — უპასუხებდა მათ თედო: — ჩვენ ხომ აქ საყინულე გვექნება, მაშასადამე, ღრმა სარდაფია საჭირო.

და ასე მოხერხებულად ისტუმრებდა იგი ცნობის- მოყვარეებს.

როგორც კი მიწის სამუშაოებს 'მორჩნენ, მაშინვე დაითხოვეს მიწისმთხრელები. შეუდგნენ კედლების ამოყვანას. გახურებული მუშაობა იყო, მაგრამ ერთ დღეს ადგნენ და კალატოზებსაც ანგარიში გაუსწო- რეს.

— რა ამბავია, ბატონო! — ამბობდნენ კალატოზები: — ჯერ კიდევ რამდენი სამუშაოა, თქვენ კი გვით- ხოვთ?

— რა ვქნათ, ძმაო, ფული შემოგვაკლდა. ნება- უნებურად უნდა შევაჩეროთ მშენებლობა, — ეუბნებო- და კალატოზებს ვითომ დამწუხრებული დავითი.

ნამდვილად კი მუშაობა განაგრძეს, მხოლოდ საკუ- თარი ძალებით: თედო და მირიმანი კალატოზებად

მუშაობდნენ, ხოლო სანდრო, ვანო და ნიკო ჩოდრი-
შვილები ხუროებოდნენ.

და ასე შეუმჩნევლად, ნელ-ნელა, წლის დამლევს
ცარიელ ადგილზე გამოიჭიმა ორ-ოთახიანი საცხოვ-
რებელი სახლი თავისი სარდაფით და პატარა ფარ-
დულით.

ერთ ოთახში დასახლდა შავ ქართულ კაბაში გამო-
წყობილი, მხნე გამომეტყველებისა და მტკიცე სახის
ორმოცი წლის ქალი—ბაბე ლაშაძე, მიხოს მკვიდრი
დეილა.

მთელ დღეს ბაბე სახლში ფუსფუსებდა: ამზადებდა
სადილს, ალაგებდა ოთახებს, რეცხავდა ჩვრებს. თავი-
სუფალ დროს კი იჯდა აივანზე ან იდგა ფანჯარასთან.
აივანიც და ფანჯარაც გაჰყურებდნენ ცარიელ ად-
გილს, რომლის ბოლოშიც სასაფლაო იყო.

ძალიან დაკვირვებული თვალიც კი ვერ შენიშნავდა
იმ გასაოცარ ამბებს, რომლებიც ამ სახლში ხდებოდა.
ხდებოდა კი მართლაც უცნაური და საკვირველი ამბები.

ასე, მაგალითად, როცა აივანზე მჯდომი ან ფანჯა-
რასთან მდგომი ქალი გზის ბოლოში ან სადმე სხვა-
გან სახლის ახლო-მახლო შენიშნავდა ვინმეს ან გაი-
გონებდა რაიმე ხმაურობას, მისი სახე სერიოზულ
გამომეტყველებას ღებულობდა, იგი სწრაფად მიდი-
ოდა კედელთან, სადაც ტახტი იდგა, და იქ ფანჯ-
რის რაფასთან, საწოლის თავის მახლობლად, ხელს
დააჭერდა კედლის ქალაღდ ქვეშ ოსტატურად დამა-
ლულ ზარის ღილს. მერე, ცოტა ხნის შემდეგ, როცა
დაინახავდა, რომ გზაზე მიმავალნი თვალს მოეფარნენ
და ხმაურობაც მისწყდა, კვლავ მოდიოდა ზართან და
ღილს უკვე ორჯერ აჭერდა თითს. რატომ? გაუგება-
რი იყო.

არავისთან მეზობლებში ბაბე არ დადიოდა, არაფერს
არ სესხულობდა და არც არავის უახლოვდებოდა.

რა თქმა უნდა, შეუძლებელი იყო ამისათვის მეზობლებს ყურადღება არ მიექციათ.

— ძალიან ბევრს მუშაობ, გენაცვალე,— ეუბნებოდა რომელიმე ცნობისმოყვარე მეზობელი ქალი, ვითომ უცაბედად ეზოში შესული:— მთელ დღეს ტრიალებ, ფეხზე დგეხარ. როგორ არ იღლები?

— რა ვქნა, ჩემო კარგო,— უპასუხა ბაბემ და განგებ ამოიოხვრა, — ხუმრობა საქმე როდია: ხუთ სულს ვაჭმევ, ისიც მამაკაცებს! დაამზადე, დარეცხე, დაალაგე. ახლა ეზო-კარს მიხედვ: ეს ქათამიო, ეს ბადიო. ასე ვტრიალებ მთელ დღეს.— ამბობდა ამას და ლეჩაქ-ქვეშიდან ჩამოშვებულ კავებს ისწორებდა.— არ დაიჯერებ, ვერ მომიცლია, რომ მეზობლებთან შევიარო, პატარა ხანს დავჯდე, გამოველაპარაკო...

თან მალვით ბაბე გზას გაჰყურებდა და გულში ფიქრობდა: „რა ეშმაკად შემოეთრია! მალე მაინც წავიდოდეს. გული საგულეს აღარა მაქვს“...

— სად არიან მერე შენი დემურები?— არ იშლიდა თავისას ენაწყლიანი მეზობელი, რომელიც სულაც არა ჩქარობდა წასვლას.— რაღაც არა ჩანან...

— მუშაობენ, გენაცვალე, მუშაობენ საწყლები მთელ დღეს. სადამოობით ბრუნდებიან ძაღვს დაქანცულები; და მაშინვე მიწვებიან ხოლმე, ხომ იცი, რა გაჭირვება ადგია მუშა კაცს!— ეუბნებოდა ბაბე და თან ექვით შეჰყურებდა მოსაუბრეს.

— ოჰ, ნუღარ იტყვი, ნუ!— ოხრავდა თავის მხრივ მეზობელი.— გეფიცები, ჩემი სედრაკი დღე-ღამეში 14 საათს მუშაობს იმ სისხლისმსმელ ადელხანოვის¹ ქარხანაში,— იმას დაეყაროს შავი მიწა! ტანჯვაა, ტანჯვა მუშა კაცის ცხოვრება!

¹ ტყავის ქარხნის პატრონი თბილისში მეფის დროს.

ბოლოს, ხანგრძლივი ოხვრისა და ვიშის შემდეგ, მეზობელი მიდის, თანაც ჰპირდება, არ დაივიწყებს და მომავალშიაც შემოვივლის. ბაბე მაშინვე ტახტს მიაშურებს, ორჯერ დარეკავს ზარს და თავის საქმეს განაგრძობს.

დღედა ბაბეს დგმურები კი მართლაც უცნაურად იქცეოდნენ. ავიღოთ თუნდაც ის, რომ შინ, ბაბესთან, ისინი ბრუნდებოდნენ არა ქუჩიდან, არა ჭიშკრით, როგორც წესი და რიგია, არამედ... ჭიდან. დიახ, ჭიდან ამოდრიოდნენ, ნამდვილ ზვეულებრივ ჭიდან, სახლის გვერდით, ფარდულში გამართულ ჭიდან.

დილის ცხრა საათზე ისინი თითო-თითოდ ამოდრიოდნენ ჭიდან. ერთხანს ეზოში რჩებოდნენ, სულს ითქვამდნენ და ხელ-ფეხს იმართავდნენ. შემდეგ აივანქვეშ სარდაფში ჩადრიოდნენ, სადაც დღედა ბაბე ქურაზე საუზმეს ამზადებდა.

საუზმის შემდეგ კვლავ ჭისკენ მიდრიოდნენ, იქ მსხვილი თოკით ეშვებოდნენ და თვალის დახამხამებაზე ჰქრებოდნენ, თითქოს ჭამ ჩაყლაპაო.

მეორდებოდა ეს 4 საათზე, როცა სადილად ამოდრიოდნენ, და სალამოს 10 საათზე, როცა მიწის ქვეშ თავიანთ საიღუმლო სამუშაოს ამთავრებდნენ.

ზოგჯერ ისინი სულ არ ამოდრიოდნენ და ღამეც ქვემოთ რჩებოდნენ, და მაშინ დღედა ბაბე მწუხარედ ოხრავდა და შეშფოთებული ბუზღუნებდა თავის ლოგინზე, ყურს უგდებდა ყრუ და ოდნავ გასაგონ გუგუნს, რომელიც ქვევიდან მოისმოდა. ზოგჯერ მცირე ხნით ჩასთვლემდა, მაგრამ მალე შეშფოთებული წამოვარდებოდა, აივანზე გავიღოდა, გაჰხედავდა ღამის წყვილიადს და ყურს უგდებდა ღამის ხმაურს.

რატომ არ ეძინებოდა დღედა ბაბეს? რატომ ვადრიოდა ასე მალ-მალე აივანზე და გაჰყურებდა ღამის წყვილიადს, სმენად იყო გადაქცეული?

უცნაური იყო ისიც, რომ ჯერ კიდევ გათენებადღე ფრთხილად იღებოდა ალასყაფის პატარა კარი და ჩნდებოდნენ ვილაჯ კაცები. კედელს აკრულნი ისინიც გზას გაჰყურებდნენ, რომელიც გარიჟრაჟის ნისლიში ოდნავ მოსჩანდა, და როცა დარწმუნდებოდნენ, რომ გარშემო სიჩუმეა და არც არავინ მოსჩანს. თითო-თითოდ გადიოდნენ სახლიდან...

ხდებოდა ზოგჯერ, რომ ღამე ჭიშკრიდან ჩუმად გადიოდა ორთვლიანი საზიდი, რომელშიაც ერთი ცხენი ება. საზიდი სავსე იყო ბოლოკით, ხახვით, ქორთა მწვანილით და კიტრით. მაგრამ რა საჭირო იყო ამდენი სიფრთხილე ისეთ უბრალო და უწყინარ საქმეში, როგორიც არის ახალი მწვანილის გატანა ბაზარში გასასყიდადო, იკითხავთ, ალბათ თქვენ. მართლაც რა საჭირო იყო?

მაგრამ, თუ ოდნავ გადასწევდით ბოლოკისა და მწვანილის კონებს, ხელში მოგხვდებოდათ თავებდაქედლილი ყუთები. თუ ახლა ყუთებსაც გახსნიდით ან გაშლიდით ქაღალდებს, რომლებიც ტანისამოსს ქვეშ ჰქონდათ დამალული სახლიდან გამოსულ ამ უცნაურ შავ ლანდებს, ნახავდით ჯერ კიდევ სასტამბო საღებავის სუნით გაჟღენთილ, ახლად დაბეჭდილ გაზეთის ფურცლებს. ამ ფურცლებზე, თუ, რასაკვირველია, მახვილი თვალის პატრონი იყავით და ახლო მიტანილის წაკითხვას შესძლებდით, ამოიკითხავდით გაზეთების სახელებს: „პროლეტარიატის ბრძოლა“, „პროლეტარიატი კრივ“, „ბორბა პროლეტარიატა“, წაიკითხავდით ამას ქართულ, სომხურ და რუსულ ენებზე.

მაგრამ თქვენ, რასაკვირველია, ვერ მიაგნებდით იმ ყუთებს, ვერც კი მიხვდებოდით მათ არსებობას, მით უმეტეს, რომ ის შავი ლანდები, რომლებიც ამ ყუთებით დატვირთულ საზიდებს მისდევდნენ, გაურბო-

დნენ გზებს და დასახლებულ ადგილებს, მიდიოდნენ მინდორზე და ყოველგვარ ხმაურზე ყურებს ცქვეტავდნენ.

ამასობაში თენდებოდა კიდევ, გაჰყიოდნენ მამლები, მოისმოდა კარების ჭრიალი, აღამიანთა ლაპარაკი, — იწყებოდა დღე.

დღედა ბაბე აივანზე გადიოდა, მიდამოებს თვალს ავლებდა, ეზოს შემოუვლიდა და ფარულად ქუჩაშიაღ გაიხედავდა. შემდეგ აღვიძებდა თავის მდგმურებს, რომელნიც სწრაფად ჭაში ეშვებოდნენ. თავათ ბაბე-კი ჩვეულებრივ სამუშაოს იწყობდა...

*

ამ უცნაური სახლის საიღუმლოების გასაგებად, შემჩნევლად გავყვეთ მის ერთ-ერთ მდგმურს, როდესაც ის საიღუმლოებით მოცულ ჯურღმულში ჩაეშვება.

მივიდეთ ჭასთან, ცალი ხელი ჭოჭონაქზე ჩამოკიდებულ და ჭაში ჩაშვებულ სქელ თოკს მოჰკიდოთ, ხოლო მეორეთი ჭის კედელს მივეყრდნოთ. შემდეგ, ჯერ ერთი, მერე მეორე ფეხით მოვსინჯოთ ჭის კედელში ჩაღრმავებული ადგილები. ესე იგი საფეხურები. პატარა ამოვისუნთქოთ, და ქვევით ჩავიხედოთ, რომ სიბნელეს თვალი შევაჩვიოთ. ქვევით საზარელი წყვილიაღია, ასე გგონია ვერც ერთ ნაბიჯს ვერ გადავდგამო საშინელ ჯურღმულისაკენ.

ვერ მოვასწრებთ ხეირიანად მიმოხედვას, რომ ჩვენ წინ მიმავალი მეზობელი უკვე გაჰქრება. ის ჩვენსავით კანკალით და საფეხურების ძებნით როდი ჩაშვებულა, — მან მოხვია ხელები და ფეხები თოკს და სწრაფად ჩაცურდა ქვემოთ. მაგრამ ჩაცურების დროს ხომ ხელები გაუხურდებოდა და გადაეხეხებოდაო, იტყვით თქვენ. მართალი ხართ, მაგრამ, თუ კარგად დავაკვირდებით მის ხელებს, შევამჩნევთ ზედ ჩამოცმულ ტყავის ხელთათმანებს, რომლებიც იცავენ ხელებს დაზიანებისაგან.

ახლა, როცა ჩვენი თვალი უკვე შეეჩვია სიბნელეს და ვამჩნევთ კიდევ ჭის კედლებს, განვაგრძობთ გზა. ადვილი არ არის შეუჩვეველი კაცისათვის წონასწორობის შენარჩუნება. ყოველ წუთს გგონია, აი მოვწყდები და ჯურღმულში ჩავარდებიო. მიუხედავად ამისა, ნელ-ნელა მაინც ვეშვებით როდესაც ოცდაოთხს საფეხურს დავითვლით, შევდგეთ. იქვე, ქვემოთ, ერთი მეტრის სიღრმეზე, მკრთალად მოლაპლაპე წყალს დავინახავთ. ეს წყალი უფრო შავი და საშინელია, როცა ჯერ ზევით ავიხედავთ, სადაც ნათელი რგოლი გამოჩნდება, და მერე პირს ისევ ქვევითკენ ვიბრუნებთ.

ახლა კარგად დავაკვირდეთ ჭის კედელს. მარცხნივ ხვრელს დავინახავთ. შევიდეთ ამ ხვრელში, მაგრამ ფრთხილად-კი, რომ თავი არ მივახეთქოთ ზედა კედელს, რადგან ხვრელის სიმაღლე ერთ მეტრს არ აღემატება. ხვრელში შესვლისას ხელი გაუშვათ თოკს. თოკზე მიბმული ვედრა ჭის კედლებს მიეხეთქება და წკრიალს მოადენს. ხვრელი წელში მოხრილებმა უნდა გავიაროთ.

ათი ნაბიჯიც და მივადგებით ხის კიბეს, პირდაპირ აყუდებულს მეორე, მშრალი ჭის კედელზე. ეს ჭა პარალელურად მისდევს პირველ ჭას. ამ ორ ჭას ხუთი მეტრის სისქე მიწა ჰყოფს. კიბე მაღალია და პირველხანს მისი ოცი საფეხური დაუძლეველ დაბრკოლებად მოგვეჩვენება, მაგრამ უკან ხომ ვერ დავბრუნდებით? აი უკანასკნელი საფეხურიც. რა არის ეს? ნუ თუ მიწისქვეშა ფარულ ოთახს მივადექით.

მიმოვიხედოთ. აგერ კედლების გასწვრივ სასტამბო ყუთებია, ტიხრებით გაყოფილი განყოფილებებით, რომლებშიაც საბეჭდი ასოები აწყვია. ეს შრიფტ-კასებია. შუა ოთახში საბეჭდი მანქანა დგას. კუთხეში დასადგამზე და ზედ იატაკზე სუფთა ქალაღდისა და დაბეჭდილი

ფურცლების მთელი დასტები აწყვია. ლურსმანზე სამუშაო ხალათი ჰკიდია.

თუ თავს ავწევთ და კარგად დავაკვირდებით, ნავთისა და გაზის ლამპრების შუქზე ჭერში დავინახავთ ოსტატურად გაკეთებულ ასაწევ კარს. ნეტა სად აღის ეს კარი? ნუ თუ დეიდა ბაბეს სამხარეულოში?

აგერ თვით საიღუმლო მდგმურებიც! აბა ყური დავუგდოთ, რაზე ლაპარაკობენ:

— რა გასაგებად და სადათ სწერს ჩვენი კობა! აი მოუსმინეთ: „ღღევანდელი ცხოვრება კაპიტალისტურადაა მოწყობილი. აქ ორი დიდი კლასი არსებობს: ბურჟუაზია და პროლეტარიატი, და მათ შორის სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაა გამართული“... ამ სიტყვებს სულ ადვილად იგებენ მუშები.

ამას ამბობს მაკარი გოგუაძე, რომელიც ასოებით სავსე ყუთთან დგას. ქალაქ-ჩამოფარებული ლამბა კარგად აშუქებს მის ხელს, რომელიც ციბრუტივით დახტის უამრავ ასოებში, იღებს იქიდან საჭიროს და სდებს სამწკრეში.

— მართალს ამბობ, — გამოეხმაურა მაკარის საბეჭდ მანქანასთან მდგომი გიგო ლელაშვილი, ლამაზი, წარმოსადეგი, ჯერ კიდევ ახალგაზრდა კაცი დიდრ თვალებით, რომლებშიაც ცნობისმოყვარეობა გამოკრთის: — ტყუილად ხომ არ აქებს ჩვენს გაზეთს თვით ლენინი. ამხანაგი კობა გასაგებად და დამაჯერებლად ლაპარაკობს და სწერს. რატომ მერე? იმიტომ, რომ კარგად იცის, რა სტკივა მუშას, რა აწუხებს, იცნობს მის ცხოვრებას, მის გაჭირვებას, მის ფიქრებს. შორს იყურება და ცხადად ხედავს, საით უნდა წაიყვანოს მუშა ხალხი. ვისაც წრეში ან მიტინგზე ერთხელ მაინც მოუსმენია მისი ლაპარაკი, მოუსმენია არა ზერეღედ, არამედ მთელი გულისყურით, ის სამუდამოდ მისი მოწაფე და თანამებრძოლი ხდება.

— აი, ბიჭებო, დაუგდეთ ერთი ყური, რას ამბობენ ის იატაკქვეშელი მბეჭდავები, რომელთაც მასთან ერთად ბათუმში უმუშავებიათ,—დაიწყო ჭიჭიკო კალანდაძემ:—9 მარტს საღამოთი, დემონსტრაციის შემდეგ,¹ ამხანაგმა სტალინმა თავი მოუყარა მათ და უთხრა: „აუცილებლად უნდა გავაცნოთ ბათუმის ამბები არა მარტო ბათუმის, თბილისის, ფოთის, ბაქოს მუშების ფართო მასებს, ამ ქალაქების ყველა მშრომელს, არამედ მთელ რუსეთსაც. დეე, იცოდეს ყველა მუშამ, რომ მეფის ხელისუფლება კაპიტალისტებისა და ბურჟუაზიის დამცველია. სასწრაფოდ უნდა გამოუშვათ ფურცელი ბათუმის მუშების დღევანდელ დახვრეტაზე“... ბიჭები, რა თქმა უნდა, ხელად მოემზადნენ. არასოდეს არ დაგვაფიწყდებოდა ის ღამე,—გადმოგვცემდნენ შემდეგში ისინი. წარმოიდგინეთ პატარა ოთახი. ოდნავ ბჟუტავს ლაძპარი...

მოლაპარაკე უცბად შეჩერდა და სმენად გადაიქცა.

— ზ-ზ-ზ!—გაისმა ზარის შეფოთიანი წკრიალი.

ყველანი გაჩუმდნენ, სინათლე ჩააქრეს. ლელაშვილმა საბეჭდი მანქანა შეაჩერა. ჩამოვარდნილ სიჩუმეში განაბული ადამიანების სუნთქვა ღა ისმოდა.

— უთუოდ რაღაც შენიშნა დეიდა ბაბემ,—სთქვა ჩურჩულით მაკარიმ.

გადის რამდენიმე დაუსრულებელი წუთი. კვლავ აწკარუნდა ზარი, ახლა კი ორჯერ, მხნედ და დამამშვიდებლად, თითქოს დეიდა ბაბე ზევიდან ეუბნებოდა. ნუ გეშინიათ, საფრთხემ ჩაიარა, ყველაფერი რიგზეაო.

¹ 1902 წლის 9 მარტს ქ. ბათუმში სტალინის ხელმძღვანელობით მოწყობილ და ჩატარებულ იქნა უდიდესი პოლიტიკური დემონსტრაცია.

ხელახლა ანთებენ სინათლეს და განაგრძობენ მუშაობას. კვლავ გაისმა ოთახში მანქანის თანაბარი გუგუნო.

— განაგრძე, ჭიჭიკო, ამბავი, — მიმართა გიგომ.

— ჰო, რაზე შეფიქრდი? მოვიგონე. ჰო-და, წარმოიდგინეთ პატარა ოთახი, სადაც ნავთის ლამპა ოდნავ ბჟუტავს. პატარა მრგვალ მაგიდასთან ზის ჩვენი კობა და სწერს. იქვე, გვერდით, დგას სასტამბო დაზგა, რომლის ირგვლივაც ასოთამწყობები ფუსფუსებენ. შრიფტი აწყვია ასანთის და პაპიროსის კოლოფებში ან პირდაპირ ქაღალდზე ჰყრია. ამხანაგი კობა ნაწილ-ნაწილ აძლევს დაწერილს ასოთამწყობებს. მალ-მალ გადის გარედ, ეზოში, ხან ერთი, ხან მეორე მუშა და აქეთ-იქით იყურება, ჯამუში ხომ არსად არისო...

— ისე, როგორც ჩვენი ბაბე, — ამბობს გიგო.

ყველა ღიმილით ეთანხმება.

ბოლოს კობა წერას ათავებს, ფეხზე დგება და ხმა-მალლა კითხულობს დაწერილ ფურცლებს.

— რა ეწერა, მერე, შიგ? — მოუთმენლად ეკითხება გიგო, რადგან მთხრობელი პატარა ხანს შეჩერდა.

— რა ეწერა? ეს ფურცელი სადა და ყველასათვის გასაგები ენით გადმოგვცემდა იმას, თუ როგორ დახვრიტეს მუშები, რომელთაც გაბედეს ქუჩაში გამოსვლა და ყველას გასაგონად იმის თქმა, რომ მათი ცხოვრება აუტანელია... ამ ფურცელმა აუხსნა მუშებს, რომ მეფე და მისი თანაშემწეები და მსახურნი — ჩინოვნიკები, გენერლები, გუბერნატორები, ბოქაულები და სხვები — კაპიტალისტების მხარეზე არიან, რომ მუშა ხალხს, თავისი თავის გარდა, არავისი იმედი არ უნდა ჰქონდეს და არსაიდან შველას არ უნდა მოელოდეს. უნდა გავვერთიანდეთ, — ნათქვამი იყო ამ ფურცელში, — და ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი გამოვიდეთ ყველანი და მაშინ...

— და მაშინ?—მოუთმენლად იკითხა ისევ გიგომ.

— მაშინ, ჩემო გიგო, დავამხოთ მეფეს და კაპიტალისტებს!..

*

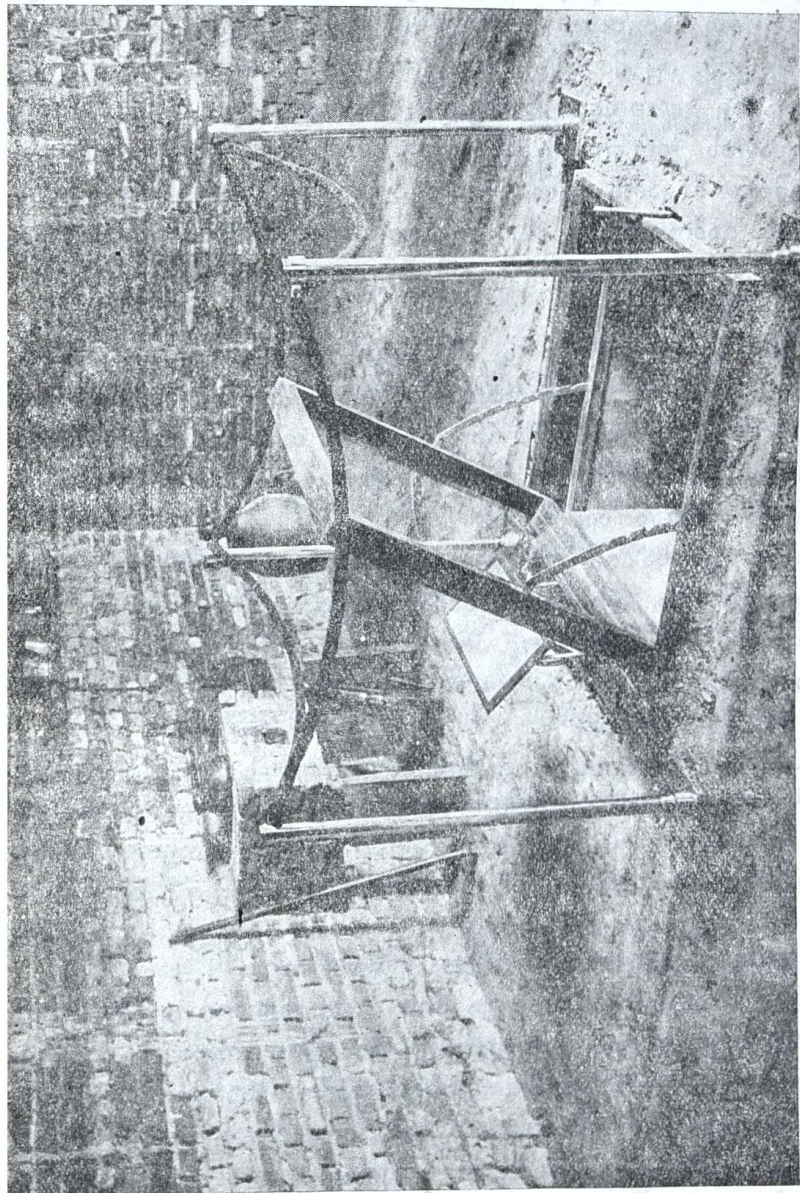
თქვენ, ალბათ, უკვე მიხვდით, რომ ამ საიდუმლო სახლში მოთავსებული იყო არალეგალური სტამბა. დიან, ეს იყო ბოლშევიკური არალეგალური სტამბა. დაარსებული ამხანაგ სტალინის მითითებით, რომლის ხელმძღვანელობითაც წარმოიშვა, გაიზარდა და გაძლიერდა ბოლშევიკური ორგანიზაცია ამიერ-კავკასიაში და რომლის სახელთანაც დაკავშირებულია მთელი რევოლუციური მოძრაობა ამიერ-კავკასიასა და საქართველოში მისი ჩასახვის პირველ დღეებიდანვე.

1902 წლის 5 აპრილს ამხანაგი სტალინი მეფის მთავრობამ დააპატიმრა და ბათომის საპრობილემო ჩასვა. ერთი წლის შემდეგ იგი ქუთაისის საპრობილემოში გადაიყვანეს.

ამხანაგი სტალინი საპრობილემოშიაც განაგრძობდა დიდ პოლიტიკურ მუშაობას. 1903 წელს, საპრობილემოში ყოფნის დროს, ამხანაგმა სტალინმა მიუთითა პარტიულ კომიტეტს (მაშინ მას რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის კავკასიის საკავშირო კომიტეტი ეწოდებოდა), მოეწყო თბილისში ისეთი არალეგალური სტამბა, რომელიც დიდი რაოდენობით შესძლებდა პოლიტიკური ლიტერატურის ბეჭდვას.

ამ ძნელი და საპატიო საქმის შესრულება პარტიულმა კომიტეტმა დაავალა მოწინავე მუშას, ამხანაგ სტალინის ძოწაფეს და მახლობელ მეგობარს—მიხო ბოჭორიძეს.

ამიერ-კავკასიის რკინისგზის სახელოსნოების მუშების, რევოლუციისათვის თავდადებული ამხანაგების დახმარებით მიხომ წარმატებით შეასრულა ამხანაგ სტალინის ეს დავალება.

სამზარეულოს საერთო ხედი, რომელიც რსდმპ კავკასიის ბოლშევიკური არალეგალური სტამბაში
შესასვლელს წარმოადგენდა

პოლიციის თვალის სასახვევად აგებულ იქნა საცხოვრებელი სახლი ორი სარდაფით: პირველი წარმოდგენდა სამზარეულოს, ხოლო მეორე—სტამბას, და ეს მეორე სარდაფი სრულიად დამალული იყო გარეშეთათვის. იქ მოხვედრა შეუძლებოდა ან კიდან, ან ჩასავალი კარიდან, რომელიც ამოჭრილი იყო მეორე სარდაფის ჭერში (მაშასადამე, პირველ სარდაფის იატაკში). ამ კარს განსაკუთრებულ შემთხვევაში იყენებდნენ. გამოიყენეს ის, მაგალითად, მაშინ, როდესაც ბაქოდან ჩამოტანილი დაშლილი საბეჭდი მანქანა ჩაუშვეს სარდაფში.

1904 წლის იანვარს ამხანაგი სტალინი გამოიქცა აღმოსავლეთ ციმბირიდან, სადაც მეფის მთავრობამ 1903 წლის ნოემბერს გადაასახლა. თბილისში დაბრუნებისას ის სათავეში ჩაუდგა ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკურ ორგანიზაციებს.

სწორედ მაშინ დაიწყო მუშაობა ავლაბრის არალეგალურმა სტამბამ. ამხანაგი სტალინი, მიხო ბოჭორიძის შემწეობით, პირადად წარმართავდა სტამბის საქმეებს, რედაქტორობდა გაზეთს და სწერდა მისთვის წერილებს.

გაზეთ „პროლეტარიატის ბრძოლა“-ს გარდა, ავლაბრის სტამბაში დაიბეჭდა ლენინისა და სტალინის ბევრი წერილი. იბეჭდებოდა ამ სტამბაში აგრეთვე პროკლამაციები, მოწოდებები, ფურცლები. იქ დაბეჭდილი ლიტერატურა ამიერ-კავკასიის ყველა ქალაქსა, სოფელსა და კუთხეში ვრცელდებოდა.

მეფის პოლიციისა და მისი უოვალავი ჯაშუშების შეუძინევლად ეს ლიტერატურა იჭრებოდა და ვრცელდებოდა ქარხნებში, ფაბრიკებში, სახელოსნოებში, საამქროებში, მუშათა ბინებში, მოუწოდებდა მუშებისა და გლეხების ფართო მასებს მეფის წინააღმდეგ, მემამულეებისა და კაპიტალისტების წინააღმდეგ; ამხელდა მენშევიკებს და მუშათა კლასის სხვა მტრებს.

იყვნენ ისეთი თავდადებულნიც, რომელნიც ახერხებდნენ ამ ლიტერატურის საზღვარგარეთ გატანას. ისინი თვალებს უხვევდნენ სანაპირო სადარაჯოებს, ატყუებდნენ ჟანდარმების სიფხიზლეს და მიჰქონდათ იგი შვეიცარიაში, წყნარ ქენევაში, სადაც ცხოვრობდა და მუშაობდა ვლადიმერ ილიას-ძე ლენინი, რომელიც მაშინ ემიგრაციაში იმყოფებოდა...

*

1905 წლის ნოემბრის დამლევით იყო. ამ დღეს საბეჭდი მანქანის გუგუნი სარდაფში ჩვეულებრივზე ბევრად უფრო ადრე შესწყდა, დეიდა ბაბეს ზარი, რომლის ხმაც სამჯერ და ხანგრძლივად გაისმა, დაჟინებით იწვევდა მუშებს ზევით. როცა ჭიდან ამოსული მუშები ოთახში შევიდნენ, იქ მათ მიხო და დეიდა ბაბე დახვდნენ, რომლებიც რალაზედაც ხმადაბლა ლაპარაკობდნენ. იქვე იყო ახალგაზრდა, გამხდარ-გამხდარი ქალი, სერიოზული შავი თვალებით. დეიდა ბაბეს ჩვეულებრივზე უფრო დაფიქრებული სახე ჰქონდა.

მიხო შემოსულებს მიესალმა. შემდეგ მან ბაბეს მიმართა:

— დეიდა, შენ უდარაჯე, სანამ ჩვენ მოვილაპარაკებთ.

— ფიქრი ნუ გაქვთ, — უპასუხა ბაბემ და აივანზე გავიდა.

— ამხანაგებო, — დაიწყო მიხომ, როდესაც ყველანი დასხდნენ: — როგორც იცით, 20 ნოემბრიდან ამხანაგკობას ხელმძღვანელობით გამოდის ლეგალური ბოლშევიკური გაზეთი „კავკასკი რაბოჩი ლისტოკ“-ი. ამიტომ პარტიულმა კომიტეტმა გადასწყვიტა, დროებით შეაჩეროს ჩვენი სტამბის მუშაობა. ვამბობ — დროებით — მეთქი, რადგან არ ვიცით, რამდენ ხანს დაგვრთავს მეფის მთავრობა ლეგალური გაზეთის გამოცემის ნე-

ბას. მუშათა და გლეხთა შეიარაღებული აჯანყება სასტიკად ჩაახშეს. მაგრამ მხოლოდ მენშევიკებს მიაჩნიათ, რომ რევოლუცია დამთავრდა. არა! ხალხი ბრძოლისაკენ მიისწრაფვის. უნდა დავრახმოდ მუშათა მასები, მოვამზადოთ შეიარაღებული გამოსვლებისათვის. დადგა დრო, როცა კარგად უნდა შევისწავლოთ სამხედრო საქმე, პარტიზან...

მან ვერ მოასწრო სიტყვის დამთავრება: მოულოდნელმა კაკუნმა ლაპარაკი შეაწყვეტინა. ამ დროს ბაბემ, აივანზე გაირბინა. ყველას სუნთქვა შეეკრა, ყველა სულგანაბული იჯდა.

— ეი, ვინა ხარ მანდ, გააღე კარი!— მოისმა ქუჩიდან ვიღაცის რიხიანი ხმა.

— პოლიცია!— წამოიძახა ჩურჩულით მიხომ და ყველა დაფაცურდა, ყველამ რაიმე საქმე წამოიწყო: ერთი წამოწვა და თავი მოიმძინარა, მეორემ ჩექმა გაიხადა და სინჯვა დაუწყო, თითქოს უნდა დააკეროსო, მესამემ ჩაქუჩს დაავლო ხელი და კედელში ლურსმანს დაუწყო კაკუნი, ქალი ცოცხს დასწვდა და ოთახის დაგვას შეუდგა.

— ამსაათში, ბატონო, ამსაათში!— გამოეხმაურა კაკუნს ბაბე, კიბეზე მარდად ჩაირბინა, პატარა კარი გააღო და მიმართა სტუმარს:— მობრძანდით, ბატონო, მობრძანდით!

ზორბა პოლიციელი ხმლის ჩხარუნით ძლივს შეეტია კარებში. მან თამბაქოს ბოლისაგან გაყვითლებული უღვაშები გადაიგრიხა და სწრაფად თვალი მიმოავლო ეზოს.

— რა ამბავია აქ?— დაიღრიალა და ბაბესკენ წაიწია.

— რას მიბრძანებ, ბატონო?— თავის დაკვრით შეეკითხა ბაბე.

— არის ვინმე სახლში?— შეეკითხა ისევ პოლიციელი.

— არიან, ბატონო, რატომაც არ იქნებიან? ჩემი მდგმურები ხერხაშვილები არიან, ყველანი შინ არიან, ეს არის ახლა დაბრუნდნენ სამუშაოდან,— უპასუხა ბაბემ განგებ დამახინჯებული რუსულით, თან თავს უკრავდა.

გარეგნულად დამშვიდებული იყო, გულში კი შეშფოთებული ფიქრობდა: „ექვი უნდა გავუფანტო, საჩქაროდ უნდა გავისტუმრო, მოვაშორო აქაურობას“. მაგრამ როგორ?

ამ დროს ეზოში თვალი შეასწორო ქათმებს.

— რას მიბრძანებ, ბატონო?— გაიმეორა ბაბემ და უეცრად ხმამაღლა დაუძახა ქათმებს:— ჯუ, ჯუ, ჯუ!

ქათმები ჟივილ-ხივილით შემოეხვივნენ. ხარბ პოლიციელს ქათმების დანახვაზე თვალები გაუბრწყინდა.

— შეხედე ერთი, რა ქათმები ჰყოლია?— სთქვა მან.

ქათმები მართლაც ძალიან კარგები იყვნენ: ჯიშიანი, დიდრონი, ჩასუქებულნი.

— შენებია?

— ჩემებია, ბატონო, ჩემები, მაშ ვისი იქნებიან! უპასუხა ბაბემ და მარდად დასწვდა ერთ ქათამს, დაიჭირა იგი და პოლიციელის ცხვირთან მიიტანა:— ნახე, რა მძიმეა!

პოლიციელმა ჩამოართვა ქათამი და ხელით აწონდა.

— ჰო-ო, მართლაც კარგი ყოფილა!— სთქვა მან და თვალები სიხარბით აევსო.

— ფეშქაში იყოს, ბატონო!— მიუგო ბაბემ და თავი დაბლა დაუკრა, იმავე დროს ყურადღებით შეათვალთვალდა.

— არა, რატომ?...— დაიწყო განგებ პოლიციელმა. მაგრამ ბაბემ აღარ დააცადა:

— რა ბრძანებაა, ბატონო, ძალიან მაწყენინებ...

— რახან ვგრეა, რა გაეწყობა, წავიყვან, — მოწყალე კილოთი დაეთანხმა იგი.

მაგრამ წასვლას მაინც არ აპირებდა. პირიქით, რამდენიმე ნაბიჯი აივნისკენ გადადგა. ბაბეს გული გაუსკდა: ორი-სამი ნაბიჯიც და აივანზე იქნება. არაფრის გულისათვის! „რა ვქნა, როგორ შევეშალო ხელი?“ — გაუელვა ბაბეს თავში.

და უეცრად სახეზე სიხარულის ღიმილმა გადაურბინა: პოლიციელმა მოუსვენარი თვალები ბოთლზე შეაჩერა. ბოთლში შინაური არაყი იყო, ბაბეს უნდა გაეწურა იგი, მაგრამ საქმეში გართულს დაავიწყდა და აივნის ბოლოში პატარა შაგიდაზე დარჩა.

არაყის დანახვაზე პოლიციელს პირზე ნერწყვი მოადგა.

ბაბემ სწრაფად სტაცა ხელი ბოთლს, ჭიქა აავსო და პოლიციელს მიაწოდა.

— ჰმ! ჰმ! — ჩაიბუტბუტა მან. — რატომ სწუხდებით?

— რა შეწუხებაა! მიირთვი, გეთაყვა!

— რა გაეწყობა, იყოს ნება შენი!.. იცოცხლე და გაგიმარჯოს! — სთქვა, ცალი ხელით არაყს დასწვდა და უსუნთქებლივ გადაუძახა, ხოლო მეორეთი დამფრთხალი ქათამი მიიკრა მკერდზე. მერე უღვაშებზე ხელი გადაისვა. — მაგარი ყოფილა! — შეაქო მან. — თავათ გამოხადე?

— თავათ, ბატონო, მაშ ვინ გამოხდიდა?

— რაკი შენ გამოხადე, ერთი ჭიქა კიდევ დაასხი.

— დალიე, — სთქვა ბაბემ ხმამაღლა და ჩუმად დაუმატა: — ცეცხლად გადინოს!

— რა სთქვი? — ჰკითხა პოლიციელმა.

— ტკბილად შეგერგოს-მეთქი, — მიუგო ბაბემ.

— გმადლობ, გმადლობ მასპინძელო. ახლა-კი წავალ. მშვიდობით იყავი!

ქუდთან ხელი მიიტანა, პირი იბრუნა და კარები-
საკენ წავიდა.

— ნახვამდის, ბატონო, ნახვამდის!—გააცილა ბაბემ.
კარი ჩაკეტა, იქვე სკამზე მძიმედ დაეშვა და თავი-
სუფლად ამოისუნთქა.

— უჰ, ძლივს არ მოვიშორე!—წამოიძახა და იგრ-
ძნო, რომ გული ძალზე უცემდა.—საიდან გამომეცხა-
და ვე შეჩვენებული ვგა!

მერე სწრაფად წამოხტა, აივანზე ავიდა და ოთა-
ხში შევიდა, სადაც ამხანაგები მოუთმენლად ელო-
დნენ.

— რა იყო, რა მოხდა?—ყველამ ერთად მიაძახა.

— არაფერი,—მიუგო ბაბემ.—მშვიდობით გავისტ-
უმრე. უმადლოდეთ ქოჩორას, იმან გადაგვარჩინა.

და ყველაფერი უამბო ოთახში მყოფთ.

— დღეს სტამბაში მოგვიხდება დაძინება,—სთქვა
მიხომ.—ვაი თუ კიდევ მოეთრიოს ქათმებისა და ში-
ნაური არყის მოტრფიალე ვაჟბატონი. შეეჩვია მე-
ღია ქათმებს... შენ, დეიდა ბაბე, ფრთხილად უნდა
იყო აშაღამ.

— არხეინად იყავით. თვალს არ დავხუჭავ, არავის
არ შემოუშვებ.

— მაშ ასე, ამხანაგებო. ჰო იმას ვამბობდი, პარტი-
ულმა კომიტეტმა გადასწყვიტა მოამზადოს სამხედრო
საქმის ინსტრუქტორები. ამ ინსტრუქტორებმა უნდა
შეისწავლონ სამხედრო ტექნიკა, პარტიზანული ბრძო-
ლის წარმოება ქუჩებში, ყუმბარების დამზადება და
სხვა. ამისათვის გამოყოფილია ამხანაგების ჯგუფი.
მათ შორის აი ეს ამხანაგიც არის—ნინო ალაჯალოვა.
იცნობთ ყველანი. ახლა კი სათითაოდ სარდაფში ჩა-
დით. ნინო შენ ბაბესთან დარჩები ამაღამ.

ჩუმად, ლანდებივით მიიმალნენ ამხანაგები ქაში და
პატარა სახლი სიჩუმემ მოიცვა.

*

დეიდა ბაბეს საზრუნავი მოემატა. ხუმრობა საქმე ზომ არ იყო: სტამბის შენობაში ასაფეთქებელ ნივთიერებათა დამამზადებელი სპეციალური ლაბორატორია მოეწყო. უდიდესი სიფრთხილე იყო საჭირო, რომ მთელი სახლი არ აფეთქებულიყო. გარდა ამისა, 1906 წლის მარტის დამლევს აქვე გადმოიტანეს სამხედრო ჯგუფის მეცადინეობა.

უმდამ ყური მახვილად უნდა სჭეროდათ, რადგან სახლის ირგვლივ ვიღაც უცნობები დაძრწოდნენ, ჭიშკართან ჩერდებოდნენ, სახლს უთვალთვალებდნენ, ზოგჯერ აკაკუნებდნენ კიდეც, კითხულობდნენ—ესა და ეს აქ ზომ არა ცხოვრობსო და გამოგონილ გვარებს ასახელებდნენ.

მართალია, ამ სახლის მდგმურებს წესიერი პასპორტები ჰქონდათ (ახლა ისინი ზარდიაშვილის გვარს ატარებდნენ, ზოლო ბაბე მათ დედად იყო აღნიშნული), მართალია ოთახის კედლებზე ეკიდა მავთულები, საბატარიო ზარები, სხვადასხვა იარაღი და ხელსაწყო, რაც იმას ნიშნავდა, რომ აქ სახელოსნო იყო გამართული, მაგრამ მაინც დეიდა ბაბე დამშვიდებული არ იყო. არ მოსწონდა სამხედრო მეცადინეობის ხელმძღვანელიც, ცქმუტია და მოუსვენარი გურჯივეი, რომელიც გადაჭარბებულ ცნობისმოყვარეობას და თავაზიანობას იჩენდა. არა, ძალზე არ მოსწონდა იგი დეიდა ბაბეს!

*

აპრილის გრილი დილა იყო. მოწმენდილ-მოკრიალებულ ცაზე მზე ამოცურდა, საუცხოო დღე დგებოდა. მწვანე ფოთლებში მხიარულად ჟივჟივებდნენ ჩიტები.

მაგრამ მოწყენით გამოიყურებოდა აივანზე გამოსული მიხოს სახე. რაღაც ფიქრი მოსვენებას არ აძლევდა. ბოლოს ჩუმად ეზოს კარი გააღო, ოდნავ თავი გაჰყო და ქუჩას გახედა. უეცრად, თითქოს რაღაცამ უკბინაო, უკან შეტრიალდა: იქვე შორიანლო ვიღაც საეჭვო კაცი ჩაცუცქებულებოდა, თვალეზამდე ქუდი ჩამოეფხატა და ცხვირთან მიტანილ გაზეთს ჩასცქეროდა, ვითომ კითხვაში ვარო გართული.

„ჯაშუში!“—გაუელვა მაშინვე მიხოს თავში.

ფრთხილად, ძალიან ფრთხილად შემოუარა მან ეზოს და მეორე მხრიდან, ხის ღობის ქუჭრუტანიდან კვლავ გაიხედა გარეთ: დაინახა მეორე ჩაცუცქებულები კაცი.

მიხოს ოთახში შევარდა.

— რა მოხდა?—წამოიძახა ბაბემ, როდესაც მისი შემეფოთებული სახე დაინახა.

— სუ, სუ!—ჩუმად სთქვა მან.—ჩვენ კვალს მოაგნეს... სასწრაფოდ ჩაალაგეთ ყველაფერი და სარდაფში ჩაუშვით, ყველაფერი რაც კი ექვს აღუძრავს პოლიციას. ხომ გესმით, ყველაფერი, ყველაფერი! მე-კი პარტიულ კომიტეტს ვაცნობებ...

*

15 აპრილს ამ განაპირა უბნის მცხოვრებნი ძალზე შეაშფოთა პატარა თეთრი სახლიდან მომავალმა საშინელმა გრიალმა, ბაგა-ბუგმა და ყვირილმა, როცა ქუჩაში გამოცვივდნენ, გაკვირვებულებმა დაინახეს, რომ სახლს შემორტყმოდნენ პოლიციელები, ჟანდარმები, ცხენოსანი და ქვეითი ჯარი, მესანგრეები. კაცს ეგონებოდა, იერიში უნდა მიიტანონო არა პატარა უმწეო სახლზე, არამედ მიუვალ ციხე-სიმაგრეზე.

სახლში სრული სიჩუმე იყო, ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა

იქიდან. გარეთა კარზე თეთრი ქაღალდი იყო მიკრული და ზედ ეწერა:

ეს სახლი ქირავდება.

რაზმის უფროსმა როტმისტრმა¹ იულინცმა და-
ცინვით შეხედა ამ ქაღალდს, სტეკი² აათამაშა თავის
კოხტა, ბრჭყვიალა წაღების ყელზე და ჩაილაპარაკა:

— ვიცით, კარგად ვიცით ეს ოინები. ამით ვერ გა-
გვაცურებთ!

და ბრძანება გასცა შესდგომოდნენ ჩხრეკას.

ხმაურით, აურ-ზაურით, ხმლების ჩხარუნით შეცვი-
ვდნენ ჟანდარმები პატარა, წყნარ ეზოში და აქეთ-
იქით გაიფანტნენ, მეძებრებივით დაძრწოდნენ, ყველა
კუთხეში შეიხედეს, ყველა ნივთი გადააბრუნეს, მაგ-
რამ ვერსად ვერაფერი და ვერავინ იპოვნეს.

ისეთი სიჩუმე იდგა, თითქოს მთელი სახლი ამოწ-
ყვეტილათ.

პოლიციას უკვე აპრილის დასაწყისში ჰქონდა უტ-
ყუარი ცნობები, რომ ამ შენობაში არალეგალური
ბოლშევიკური სტამბა იყო. მან ისიც იცოდა, რომ
თვით სტამბა მოთავსებული იყო მიწისქვეშ, სარდაფ-
ში, მაგრამ პოლიციამ არ იცოდა, საიდან შეიძლებო-
და ჩასვლა ამ სარდაფში, სად იყო საიდუმლო ხვრე-
ლი, და სწორედ ამ ხვრელს, ამ ჩასასვლელს ეძებდა
იგი. როტმისტრ იულინცს იმედი ჰქონდა, რომ ჩხრე-
კის დროს რაიმე კვალს წააწყდებოდა—ქაღალდის ნა-
გლეჯს ან ნივთს, რის მეოხებითაც შესძლებდა სახლის
საიდუმლოების გაგებას.

¹ როტმისტრი—ძველად ოფიცრის ჩინი ცხენოსან ჯარში.

² სტეკი—თასმა მობმული წკეპლა.

მაგრამ მჩხრეკავენმა ვერსად ვერაფერი აღმოაჩინეს. დარცხვენილი პოლიციელები წამდაუწუმ ბრუნდებოდნენ უკან და მოახსენებდნენ როტმისტრს: ვერაფერი ვიპოვნეთო. ასეც უნდა მომხდარიყო. ორი დღით ადრე სტამბაში გახურებული მუშაობა იყო. ყველაფერი, რაც კი საექვო იყო, სალამოსთვის სარდაფში ჩაიტანეს. ჭაში ჩაკიდებული ვედრა და თოკიც კი მოხსნეს (დავით როსტომაშვილმა წაიღო თავის სახლში). ერთი სიტყვით ყოველი ზომა მიიღეს, რომ პოლიციას ხელში არავითარი საბუთი არ ჩავარდნოდა, რათა ამ გზით სტამბა გადაერჩინათ. როცა ყველაფერს მორჩნენ, პატარა სახლის მდგმურებმა, საკავშირო კომიტეტის განკარგულებით, შეუმჩნევლად მიანებეს თავი შენობას.

— უკეთ მოსძებნეთ! — იმეორებდა განუწყვეტლივ როტმისტრი. — უკეთ მოსძებნეთ, გეუბნებით. უნდა აღმოვაჩინოთ ფარული შესავალი.

ხმაზე ეტყობოდა, რომ უკვე გული მოსდიოდა, ნერვიულობდა. მოდი და ნუ მოგივა გული: რამდენი ხანი ეძებდა პოლიცია ამ საიდუმლო სტამბას, ილაჯი გაუწყდა, არაქათი გამოვლია. ბოლოს, მიაგნეს მის კვალს, და როტმისტრი იულინცი დარწმუნებული იყო, რომ გამოააშკარავებდა ბოლშევიკების უდიდეს რევოლუციურ ორგანიზაციას და ამისთვის მიიღებდა ჩინს, ჯილდოს, დაწინაურებას სამსახურში. და უეცრად ასეთი დაბრკოლება!

— ეძებეთ! — მრისხანედ უბრძანა კვლავ ხელქვეითებს. — შესავალი უნდა ვიპოვნოთ, თუნდაც ამისთვის მთელი ეზოს გადათხრა, მთელი სახლის გადაწვა მოგვიხდეს!

სანამ პოლიცია ქეჩავდა ყველა კუთხესა და კუნჭულს, როტმისტრმა გაიხსენა ყოველივე ის, რაც პოლიციის პრაქტიკიდან იცოდა ასეთ შემთხვევებზე.

ფიქრებში წასული როტმისტრი ჟანდარმმა გამოაფხიზლა, რომელმაც ოფიცრის შეშფოთებული სახის დანახვაზე დალაპარაკება ვერ გაბედა და მხოლოდ მოწიწებით ჩაახველა.

— რა ნახეთ?—ჰკითხა როტმისტრმა.

— თქვენო მაღალკეთილშობილებავ, ფარდულში ვიპოვნეთ აი ესენი,—მიუგო და ყუმბარის სამი საცეცხლე მილი უჩვენა.

ოფიცერი გამოცოცხლდა.

— სად იპოვეთ?—კვლავ ჰკითხა მან და თვალის დახამხამებაზე ფარდულში გაჩნდა.—ოჰო!—ჩაიბუტბუტა ჰის დანახვაზე.

ჰის ნაპირზე გადაიხარა და შავ ჯურღმულს ჩახედა შორს ქვემოთ ოდნავ ლაპლაპებდა წყლის ზედაპირი.

— ქალაღდი და ასანთი!—დაიძახა ოფიცერმა.

იმავე წუთს მიაართვეს ერთიც და მეორეც. როტმისტრმა ყურადღება არ მიაქცია თავის კოხტა, თეთრ ხელთათმანებს, ქალაღდს ცეცხლი წაუჟიდა და ჭაში ჩააგდო. ანთებული ქალაღდი ტრიალით დაეშვა ქვემოთ, მაგრამ... უცნაური რამ მოხდა: ჯერ კიდევ ძირამდე, წყლამდე, არ იყო ჩასული, რომ უეცრად სადღაც გაჰქრა, თითქოს კედელმა ჩაყლაპაო.

— მეხანძრეს დამიძახეთ!—მოითხოვა ოფიცერმა.

ერთი წუთის შემდეგ ახოვანი ყმაწვილი მეხანძრე წინ გამოეჭიმა.

— ჩადით და დაათვალიერეთ!—უბრძანა იულინცმა და ჭაზე მიუთითა.

მეხანძრე თოკებით ჩაუშვეს. გავიდა რამდენიმე დაუსრულებელი წუთი, ვიდრე მისი თავი კვლავ გამოჩნდებოდა ქიდან.

— რა ნახე?—მოუთმენლად ჰკითხა იულინცმა.

— თქვენო მაღალკეთილშობილებავ, ჰის კედელში ხვრელია,—მოახსენა მეხანძრემ.

— სწორედ აგრე ვფიქრობდი!—წამოიძახა როტმისტრმა.—გასაგებია ყველაფერი! აი სად ჩასაფრებულიან! მაგრამ იქ ცოცხლებს ვერ ჩავიგდებთ ხელში: ბოლშევიკები უბრძოლველად არ დაგვენბდებიან!

მან მესანგრეთა ოფიცერი მიიხმო, განზე გაიყვანა და ლაპარაკი გაუბა, თან ქვიშაზე რალაც გეგმის ხაზვას შეუდგა.

— გასაგებია?—ჰკითხა მან.

— სავსებით გასაგებია, ბატონო როტმისტრო!—მიუგო მესანგრეთა ოფიცერმა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ მესანგრეთა ჯგუფი შეუდგა სარდაფის იატაკის აყრას, სადაც დეიდა ბაბეს სამზარეულო იყო მოთავსებული. მალე იატაკში ამოჭრილი ასაწევი კარიც აღმოაჩინეს.

როტმისტრი დაიხარა და ქვედა სართულს ჩააცქერდა,—ცდილობდა დაენახა, რას წარმოადგენდა იგი. მაგრამ სრული წყვილი და სიჩუმე იყო იქ.

— განაბულები არიან, თითქოს კაცი არ იყოს იქ!—წარმოხსთქვა ოფიცერმა ნახევარი ხმით.

დარწმუნებული იყო, რომ იქ იმალებოდნენ თავით ფეხამდე შეიარაღებული რევოლუციონერები, რომელნიც მზად იყვნენ საბრძოლველად უკანასკნელი ტყვიის გასროლამდე, სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე ოღონდ კი პოლიციას ხელში არ ჩავარდნოდნენ.

ოფიცერმა უბრძანა, ფარანი მოეტანათ, აენტოთ და თოკით სარდაფში ჩაეშვათ. ფარნის მბჟუტავ შუქზე გამოჩნდა საბეჭდი მანქანის ერთი გვერდი და ქალაღდის რამდენიმე დასტა. ფარანი მიატრ-მოატრიალეს და სხვა რამეებიც დაინახეს, სახელდობრ: შრიფტკასები ვედრო, ლურსმანზე ჩამოკიდებული ხალათი. მცირე ხანს შეჩერდნენ, ყური მიუგდეს, მაგრამ ქვემოდან კვლავინდებურად ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა.

მაშინ როტმისტრმა ბრძანა—დაეთვალიერებინათ ქვედა სადგომი. რამდენიმე ჯარისკაცი ჩაუშვეს. ისმოდა, როგორ დაბორილებდნენ ისინი, ეჯახებოდნენ სიბნელეში ხან რას, ხან რას. ყრუდ მოისმოდა მათი ლაპარაკიც. ბოლოს თოკით ზევით ამოსულმა ჯარისკაცმა მოახსენა როტმისტრს, რომ სარდაფში არავინ არ არის; სამაგიეროდ მარჯვენა კედელში ხვრელი აღმოვაჩინეთო.

საიდუმლო ჭის ამბავი გამომჟღავნდა...

როტმისტრი იულინცი ცას მოეწია:

პოლიციამ დიდი ნადავლი იგდო ხელთ: 50 ფუთამდე პრაკლამაციები, საბეჭდი მანქანა, 80 ფუთი შრიფტი, 30 ფუთი დაბეჭდილი ბროშურები, 19 შრიფტკასა, ასაფეთქებელ ნივთიერებათა ლაბორატორია, მრავალი ბეჭედი, პასპორტი...

— ყველაფერი ამოიტანეთ?—იკითხა როტმისტრმა.

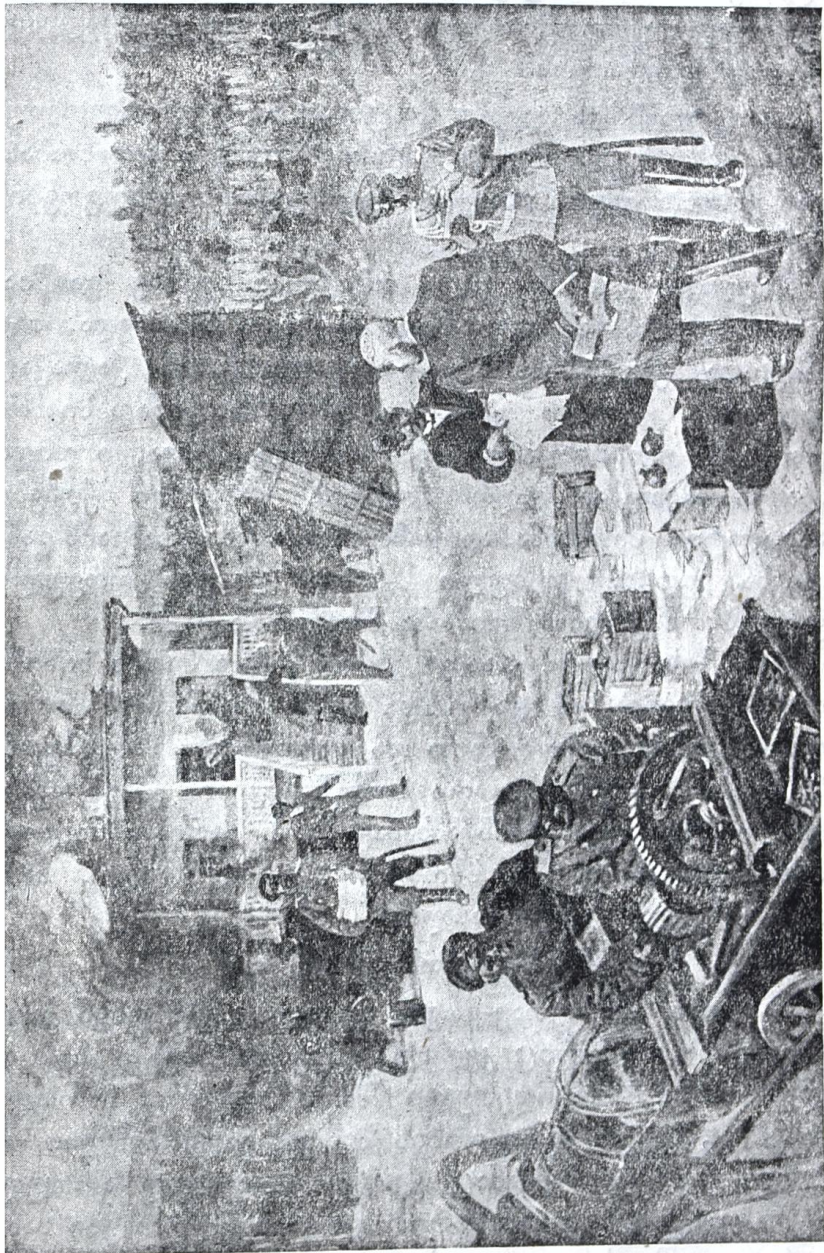
და როცა მოახსენეს—ყველაფერიო, ბრძანა:

— ჭა ქვით ამოავსეთ, სახლს ცეცხლი წაუკიდეთ, შენობის საძირკველი დინამიტით ააფეთქეთ!

და მალე მოშორებით მდგომმა ხალხმა, რომელიც თვალყურს ადევნებდა პოლიციის მოქმედებას, გაოცებულმა დაინახა, როგორ გაეხვია კვამლში თეთრი სახლი და აყვავებული ბაღი, როგორ ამოვარდნენ ამ კვამლიდან ცეცხლის ენები, როგორ იფეთქა მერე დინამიტმა და ზევით აისროლა ქვა, აგური და მიწა...

*

აღარ მოსჩანდა ლამაზი პატარა თეთრი სახლი, რომელიც მწვანე ბაღს გადაჰყურებდა. აღარ გამოდიოდა აივანზე შავ ქართულ ტანისამოსში გამოწყობილი მღუმარე ქალი და გულდასმით აღარ ათვალიერებდა არემარეს. აღარ გაისმოდა კედელში ჩამალული პატარა ზარის წკრიალი... ნანგრევებზე უხვად იხარა სარეველა ბალახმა.

ავლაბრის არალფალური ბოლშევიკური უსტამბის დარბევა ქანდარმების მიერ 1906 წლის 28 (15) აპრილს.
მხატვ. ი. მუხეზაძის ნახატის ფოტო.

ბოლშევიკურმა პარტიამ სხვაგან გადაიტანა თავისი სტამბები. მას არც ერთი წუთით არ შეუწყვეტია რევოლუციური მუშაობა, მზადება სოციალისტური რევოლუციისათვის.

... ოქტომბრის დიდი სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ პროლეტარიატმა მშრომელ გლეხობასთან ერთად იწყო ახალი, თავისუფალი ცხოვრების შენება.

სრულიად გამოიცივალა თბილისი. განზე გაიწია, გაფართოვდა, გამშვენიერდა, გაახალგაზრდავდა. იგი საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ ულამაზეს ქალაქად გადაიქცა. ყოფილ განაპირა უბნებში, წინად მივარდნილ და უდაბურ ადგილებში აშენდა მრავალი დიდი ახალი შენობა. ოღრო-ჩოღრო, გაუვალი ქუჩები ასფალტით მოიფინა. ავტომობილმა და ტრამვაიმ განდევნა ეგრეთწოდებული „კონკა“ და დანჯღრეული ეტლები. მწვანეთი შეიმოსა მთელი ქალაქი.

და იქ, სადაც ოცდაათი წლის წინად მეფის საზიზლარმა პოლიციამ და ჟანდარმებმა დაანგრის თეთრი სახლი კოხტა აივნით და საიდუმლო სარდაფით, 1935 წელს საქართველოს ბოლშევიკების გამობრძმედილი ხელმძღვანელის ამხანაგ ლ. პ. ბერიას მითითებით, აღდგენილ იქნა სწორედ ისეთივე სახლი, ნამდვილი ასლი ძველი სახლისა.

— ჭა, ჭაც არის?— იკითხავთ თქვენ.

— დიახ, არის. თავ-თავის ადგილას გაჩნდნენ ჭაც, ელექტრონის ზარიც კედელში, დეიდა ბაბეს ტახტიც, ლურსმანზე ჩამოკიდებული შავი ხალათიც, შრიფტკასებიც, ბევრი მგზავრობის შემდეგ გადარჩენილი ის ძველი საბეჭდი მანქანაც, ქვაბებიც კი ძველ ქართულ ქურაზე, ტოპრაკი ნახშირით და თიხის ქოთნები სამზარეულოში, სადაც ოდესღაც ფუსფუსებდა საყვარელი დეიდა ბაბე, რომელიც ასე ფხიზლად იცავდა მე-

ფის ჯაშუშების თვალებისაგან ბოლშევიკურ სტამბას... და როცა უყურებ ყოველივე ამას, მოელი—აი საცაა გამოჩნდება დეიდა ბაბე და გაისმისო მისი საამო ხმა.

დღესაც ცოცხლები არიან ზოგიერთები იმ შესანიშნავ ადამიანთა რიცხვიდან, რომელნიც ოცდათხუთმეტი წლის წინად თავგანწირულად მუშაობდნენ აქ, შველოდნენ პარტიას მშრომელ ხალხამდე ბოლშევიკურ სიმართლეზე მგზნებარე სიტყვის მიტანაში.

ხანდახან აქ თავს მოიყრიან ხოლმე, ისინი, ძველი მომუშავენი, უკვე გაჭაღარავებულნი, მაგრამ მაინც მხნე და მოუდრეკელი მოხუცნი.

ისინი აღარ ეშვებიან ჭიდან სარდაფში, როგორც სჩადიოდნენ ამას ოდესღაც ახალგაზრდობისას. ახლა ისინი ჩადიან მნახველებისათვის გამართულ რკინის კიბის საფეხურებით.

ისინი თავს იყრიან ნაცნობ და ძვირფას ოთახში, დგებიან შრიფტ-კასებთან,—ყველა თავ-თავის ადგილას—და მათი გონების თვალწინ ათასი მოგონება, ათასი სურათი გაიელვებს ხოლმე. იწყებენ საუბარს ჩუმად, ნახევარი ხმით, ძველი ჩვეულების მიხედვით.

— გახსოვს?—ამბობს ერთ-ერთი და სხვები იმავე წუთს უპასუხებენ. თვალები, ბევრის მნახველი თვალეები უცხოველდებათ, ხმა უკანკალებთ, მთელ მათ არსებას მღელვარება ედება, რადგან ბევრი ძვირფასი და წმინდა რამ დარჩათ მათ იმ შორეულ შფოთიან წარსულში, როდესაც ისინი ახალგაზრდა სტალინის ხელმძღვანელობით და მეთაურობით მეგობრულად, ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი მუშაობდნენ.

— გახსოვთ?—მიმართავენ ისინი ერთმანეთს და თვალეებში ცრემლი უკრთით ჩუმი სიხარულისაგან, იმისაგან, რომ ფუჭად არ ჩაიარა მათმა გრძელმა, პატიოსანმა, შრომით აღსავსე ცხოვრებამ, რომელიც მათ მთლიანად ლენინისა და სტალინის დიად საქმეს შესწირეს.

— გახსოვს? — იმეორებენ ისინი კვლავ და მათ თვალწინ ახალი ძაფი იბმება. მათ საუბარში გაისმის საყვარელი სახელი:

„კობა, ჩვენი სოსო“.

*

ათასობით, ათიათასობით მოდიან მშრომელნი აქ, მოდიან ყოველ დღე. პატარა კართან წყდება საუბარი, და ყველას სახე სერიოზულ და ჩაფიქრებულ გამომეტყველებას ღებულობს, როგორც კი შესავალთან კედელზე თვალს მოჰკრავს მემორიალურ დაფას.

დადუმებულნი, მოწიწებით, უნებური მღელვარებით დადიან ოთახებსა და სარდაფებში, იცქირებიან ჭაში, სინჯავენ მანქანას, ისუნთქავენ ჯურღმულის ცივ ნესტიან ჰაერს. ყველაზე დიდხანს ჭასთან ჩერდებიან. ქვემოთ, წყლის ზედაპირთან, ელექტრომაშუქი ციმციმებს, რისგანაც ჭა დაუსრულებლად ღრმა მოსჩანს და საიდუმლოდ გამოიყურება... სიწყნარე და მყუდროებაა გამეფებული იქ, და ნება-უნებურად გიტაცებს და გაღელვებს იმ თავგამოდებულთა ნაამბობი, რომელთა ხელებიც ეხებოდნენ ამ კედლებს.

მოდიან აქ დიდები—სტახანოველი ქალები და კაცები, წითელარმიელები, მასწავლებლები, კოლმეურნეები, შინამოსამსახურეები, მოდიან ქართველები, სომხები, რუსები, უკრაინელები, ყირგიზები, აზერბაიჯანელები, ქურთები და თურქმენები. მოდიან ხმაურით და აურ-ზაურით მოუსვენარი ბავშვები, რომელთაც ერთბაშად უნდათ ყველაფრის ნახვა და ყველაფრის გაგება. მოდის ახალი თაობა, რომელმაც არ უწყის, რა არის მწარე წარსული. მოდიან იმ უთვალავ გმირთა შვილები და შვილისშვილები, რომელთაც ლენინისა და სტალინის ხელმძღვანელობით თავისუფლება და ბედნიერება მოიპოვეს ჩვენთვის.

8360 1 836. 20 д.

1800

894.63

с 225

Г. АГАСОВ

ТАИНСТВЕННЫЙ КОЛОДЕЦ

(на грузинском языке)

Детюниадаг ЦК ЛКСМ Грузин

Тбилиси — 1941